

Nogmaals: Gods lankmoedigheid

Amloe,
In de pogingen, om de leer van „de gemeene gratie“ overleefd te houden, beroept men zich (Berkouwer, S. J. Ridderbos) nog al eens op Gods lankmoedigheid. Eerwerden week spraken we daar samen over. Maar een beetje kort. We moeten daarom nog eens wat erover door spreken.

Laten we eerst eens letten op de hebreeuwische woorden voor „lankmoedig“.

De Griekse vertaling van het O.T. gebruikt soms het woord „makrothumos“ (met verwante vormen) voor het hebreeuwische woord „he‘ erik ‘af“, d.w.z. iemand die zijn toorn, zijn „gemoed“, zijn „geest“ „lang maakt“, die de uitbarsting ervan tegenhoudt.

In Spr. 19:11 gaat het daarbij over een mensch; die plaats interesseert ons dus hier niet; en aan de apokriefe gaan we voorbij; die hebben bij ons geen gezag, zoals je weet.

Toch kun je er wel wat uit leeren, zegt de belijdenis. En dat vergeten we wel eens.

In Baruch 4:25, moeten weer de menschen lankmoedig zijn (hun geest in toorn houden) onder Gods toorn. In Sirach 2:4 moeten weer de menschen het uithouden onder Gods beproevingen; in 18:11 is Jahwe lankmoedig over den mensch, die zich zoo moeilijk bekeert; in 29:8 moet weer de mensch geduldig zijn jegens den armen medemenschen.

Nu hebben enkele plaatsen uit die apokriefe boeken wat meer aandacht noodig.

Jezus Sirach 35:19 (andere nummering 35:22) luidt naar Canisiusvertaling, roomsch:

Neen, God zal niet dralen,
Als een Krijgsheld deinst Hij niet terug.

De vertaling van Alfrink:

En de Heer zal niet lang toeven.....
en de Almachtige zal geen geduld met hen hebben.

Hier is dus bedoeld; als God niet langer het oordeel „vertraagt“, is Hij niet langer lankmoedig; het vers is dus een tegenhanger van 2 Petr. 3:9. Want daar luidt het: dat de Heere de belofte (het beloofde goed) niet vertraagt; maar Hij is lankmoedig.

Lankmoedigheid is dus den eenen keer: nog niet straffen. Den anderen keer: nog niet een eind maken aan den tijd, waarin men zich nog kan bekeeren. Verbindingslid is: tijd geven tot bezinning. Het kan zóó.

Maar het kan óók nóg weer anders. Let maar op. In 2 Makk. 6:14 staat (Canisius): Bij andere volken toch wacht de Heer geduldig en Hij straft ze eerst dan, wanneer ze de volle maat van hun zonden hebben bereikt. Vertaling Dignant (zelfde werk): met de andere volken (handelt God zoo) dat Hij geduldig wacht, om hen, als de dag des oordeels zal gekomen zijn, in de volheid hunner handelingen te kastijden. Dat gaat dus ineens een heel anderen kant uit: lankmoedigheid is hier een bediening van oordeel.

Nu ja, zeg je misschien, 't is dan ook maar een apokriefe! Moet je daarmee een man als Kuyper te lijf gaan? Even wachten, goeie vriend. Die apokriefe plaats is toch merkwaardig. Om de overeenkomst nl. met Genesis 15:15, 16. Daar belooft Jahwe aan Abraham; Abraham zal in vrede ten grave mogen dalen, en (aldus een bekende opvatting) het (of: een) vierde geslacht zal terugkeeren uit Egypte (naar het beloofde land).

Velen leggen dat zóó uit: een vierde geslacht (van Israëlieten) zal straks uit Egypte terugkeeren; en men neemt dan meestal de vrijheid, (b.v. met Aalders) te verklaren: er stáát wel vier, maar ge moet dat maar wat globaal nemen, want het waren meer dan 4.

Anderen, die het niet zoo gemakkelijk nemen, met een getal, lezen „het vierde geslacht“ als een tijds aanduiding: tegen het vierde geslacht, of: tegen een vierde geslacht; niet van Israëlieten, doch van Amorieten. Zoo de bekende joodsche exegeet B. Jacob. Hij zegt: de zonde van de Amorieten begint met het wgrekken van Jacob, want toen bleven de Amorieten voortaan op zich zelf staan (vgl. Ezech. 16:3). Gedurende die drie geslachten **laas Jahwe die Amorieten nu maar gaan** („lankmoedig“ dus, nog niet het oordeel aan hen voltrekkende), want de maat van hun zonde is nog niet vol. En die maat moet eerst „vol worden“. Dan is de vierde generatie de grens van de goddelijke lankmoedigheid; de schrijver (B. Jacob) verwijst hier naar Ex. 20:5: de Heere bezoekt de zonden der vaders aan de kinderen tot in het derde, vierde geslacht van wie Hem hâten: dan is het afgelopen, en laat Hij hen varen, dan zijn ze geëxcommuniceerd.

Nu, jij en ik laten ons natuurlijk niet in met de kwestie van de exegese van dat derde en vierde geslacht, noch in Gen. 15, noch in Ex. 20. Maar we kunnen des te beter ons beperken tot dat éne détail, waarover de meesten eenstemmig denken: die Amorieten, van wie de maat eerst vol moet worden.

Dat is nu eens niet gespeculeerd, zoals wel eens beweerd wordt, maar dat is geopenbaard. Geopenbaard aan Abraham. Bij de hondssluiting, toen die man „medeweter“ van God gemaakt is.

Van onzen kant is vaak gezegd: ge moet bij de lankmoedigheid Gods het verschil in het oog vatten tusschen wat wij zien, en wat God bedoelt. Zijn „gezindheid“. Daar tegen kwamen Berkouwer-Ridderbos (S. J.) in het geweer. (Gods lankmoedigheid, die heette op den achtergrond geschoven). Maar ik wou jou wel vragen: wat staat hier in Genesis anders? Als de menschen, vromen en goddeloozen, aanzien wat voor oogen is, dan zeggen ze: **de Heere is zeker lankmoedig over de Amorieten**. Hij straft ze niet; zie, wat een gemeene gratie. En wie aan de belofte dachten (het beloofde land), die konden zeggen: de Heere „vertraagt de belofte“. En: Hij laat die Amorieten maar opbloeden en sterk worden.

Het wás ook zoo: God wás ook „lankmoedig“ over de Amorieten, lankmoedig, in dat negatieve punt: nog-niet-

teronomium, I Samuël, Jesaja, Lukas, Romeinen, Judas en Openbaring — van enkele Boeken meer dus dan onze oude „Enige Gezangen“, welke zich tot Exodus en Lukas bepalen. Verder geldt alles, wat we hierboven ten aanzien van de Psalmen opmerkten, onverminderd ook voor deze berijmingen.

En dit boekje „Heilige Gezangen“ moge een nieuwheid lijken — het is het toch allerminst. In 1595 verscheen namelijk in Genève bij Matthieu Berjon een boekje met den titel: „LES SAINTS CANTIQUES, recueillis tant du Vieil que du Nouveau Testament, mis en rime françoise par Theodore de Bèze“.

Een exemplaar van dit, vóór de publicatie van den Heer D. W. L. Milo in „Organist en Eredienst“, d.d. Augustus 1946 onder ons onbekende, werkje is aanwezig in de Bibliotheek van de Theologische Hoogeschool der Gereformeerde Kerken, Broederweg, Kampen. De daarin door Beza opgenomen „Heilige Gezangen“, uit het Oude, zowel als uit het Nieuwe Testament verzameld en in het Fransch berijmd, laten heel duidelijk zien, welke liederen Calvijn voor den gemeentezang gebruiken wilde, toen hij in 1539 aan het slot van zijn eerste kerkelijk zangboekje schreef: „Psalme & chanson le chanteray à vn seul Dieu tant que seray“ — Psalm en Lied zal ik den eenigen God zingen, zoolang ik ben!

Dit werkje van Calvijn's trouwen vriend en rechterhand Beza is naar vorm en inhoud het voorbeeld voor onze „Heilige Gezangen“ geweest. Zijn wensch is de onze: gezangen in den heiligen Kerkedienst naar de Schrift.

Mocht dit ons bundeltje Schriftberijmingen er iets toe bijdragen, dat het verlangen van Calvijn naar Bijbelsche gezangen ook weer onder ons gaat leven, althans de aandacht krijgt, welke het verdient — wij zullen ons rijk belooft achten.

[Wij hopen hierop terug te komen. Redactie.]

* * * Uit welken hoek de wind waait

Men meldt ons uit Harderwijk, zulks in aansluiting op wat we opmerkten over Thijs Booy:

Op 't Kasteel Staverden (tusschen Harderwijk en Elspeet) worden „Zondagmorgensamenkomsten“ gehouden onder auspiciën van de A.M.V.J., ten 11.30 ure v.m.

Op de lijst van sprekers kwam ook Thijs Booy voor, n.l. op 29 Juli.

Verder o.a. J. H. Sillevis Smitt, hoofd vlootpred., 19 Aug. (ook synodoor.). Vervolgens: T. O. v. Gennep, A.M.V.J. secr.; R. M. Mooy, secr. V.C.J.C.; Ds Spit, Ermelo (Herv.); Ds H. R. Elzenga, Rosendaal; Ds A. Hensen, Grootebroek.

De „Zondagmorgen“. Maar de kerk van Noordeloo is dan toch maar gered. Wordt het geen tijd, dat de synodocraten eens met elkaar gaan samenspreken? Wij willen wel eens weten, hoe ze over zulke dingen denken. K. S.

LITBRATUUR EN KUNST

Van mensch en dier

Jo van Dorp-Ypma: „Miet van Dijk“. Bosch & Keuning N.V., Baarn.

Dit nieuwe boek van Jo Ypma is geen streekroman, al speelt het verhaal zich af op het platteland en is het in dialect geschreven. Evenmin is het een kinderbiografie, zelfs geen psychologische roman. Wat het dan wel is? Een heel mooi boek, met een zeer bijzonder thema, dat, voor zoover ik weet, in geen enkelen roman nog behandeld is.

De schrijfster is door en door bekend met het milieu, dat zij teekent, het land om Haastrecht. Zij kent de menschen, zij spreekt hun taal, zij weet van hun gewoonten alles af, zij heeft hun materiele noden leeren kennen en hun, vaak zeer ongezone, geestelijke „ligging“ in zekeren zin weten te waardeeren. Want deze menschen, die zoo dicht bij de natuur leven, lezen beter dan stadsmenschen dat schoone boek „In hetwelk alle schepselen, groote en kleine, gelijk als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen“. Alle schepselen, dat is, menschen en dieren. Zij verstaan dikwijls ook beter dan anderen dat klaarder en volkomener middel, om God te leeren kennen, het heilig en Goddelijk Woord, zooals het eerste artikel onzer belijdenis die belde noemt. En toch zien we zoo dikwijls, dat een valsche mystiek deze kennis berooft van de zekerheid des geloofs.

Ook hierover spreekt dit boek, aangrijpend ernstig en niets ontziend erlijk, maar nooit door haat gedreven. Als men Klaas Geneuchlijk, die zoo ontzettend veel leed bracht in den kring van Miet, stelt naast „broeder Benjamin“ uit Sara Burgerhart, zal dit duidelijk in het oog springen. De dames Wolff-Deken ontmaskeren een goddeloozen hulebelaar. Jo Ypma geseelt het puur menschelijk beschikken over het eeuwige wel of wee, maar laat zelf het eindoordeel over aan een barmhartig God.

Hoewel deze mystieke gesteldheid een groote plaats inneemt in het boek, toch is zij er niet het thema van. Eerder dient zij alleen, om te scherper te doen uitkomen het vreemdsoortige in het karakter van Miet. Want ook zij is eigenaardig en haar „afwijking“ heeft eenige overeenkomst met die van Klaas, ondanks het overigen groote verschil tusschen het „natuurlijke“ en het „geestelijke“ type.

Klaas moet niets hebben van de beesten, hij stelt alleen belang in en beschikt zelfs over de zielen van menschen. Miet echter heeft bijna evenveel liefde voor den mensch als voor het dier. Beide zijn ze voor haar schepselen van God, gevallen in Gods toorn en het beest deelt daarbij in de straf van den mensch.

Dit geeft Miet een zekere verantwoordelijkheid tegenover het arme dier, het schepsel dat zucht en lijdt om den mensch. Zij gevoelt het ook als haar taak, dat lijden te helpen verzachten, evengoed als dat der arme menschen. Zoo gevoelt zij als het ware een geestelijken band tusschen mensch en dier. (Zag Biederlijk die niet, nog sterker, tusschen engel en dier, als hij de dieren teekent als belichaming van berouwvolle, gevallen engelen?).

En hier komen we aan het thema van dit bijzondere boek: de wonderbare gave, die enkele menschen bezitten, om door woord of gebaar helpend en genezend te kunnen optreden tegenover het dier. Miet bezit deze gave, die ook als een soort magnetisme, op menschen kan worden toegepast, maar toch in minder sterke mate dan op het dier. Deze gave is verbonden aan het „met den helm geboren zijn“ en in zekeren zin erfelijk. Zij openbaart zich in een groote liefde voor elk dier en in 'n wonderlijke aanhanke-lijkheid van het dier voor den bezitter van de gave. Deze heeft bovendien nog andere eigenschappen, als het vermogen van vooruitziendheid.

We komen door dit boek dus in aanraking met een soort van parapsychologie, met geheimzinnige krachten, die de wetenschap moet erkennen, maar niet kan verklaren. Miet heeft ook dit begrepen, want zij laat den jongen, die als het ware haar gave erft, al is hij niet haar eigen kind, op haar kosten voor veearts studeren en als bekroning van zijn studie schrijft deze dan een proefschrift over: „Veegeneeskunde en parapsychologie“.

Men moet nu niet meenen, dat dit boek dus een soort van populair-wetenschappelijke verhandeling is over een begrip, dat tegenwoordig nogal opgang maakt. Want niets is minder waar. Men komt alleen op zeer natuurlijke wijze met dit geheimzinnig vermogen van Miet in aanraking. Het verhaal is eenvoudig, maar daardoor te meer treffend. De verhouding tusschen Miet en haar vader, die in haar herkent de gave van zijn bijzonderen vader, is buitengewoon innig en wordt nog verdiept, als de moeder in hevige twijfelingen sterft. Zij is een der trieste slachtoffers van Klaas Geneuchlijks geloofsbeschouwing. Mede daardoor had zij steeds een afkeer van dieren en kon ze den gemeenzamen omgang van Miet met de dieren niet goed verdragen. Zij hield ook tot haar dood verborgen het schrift van Miets grootvader, waarin hij haar zijn bevindingen ter leerling naliet.

Het eerste deel van het boek is levendig beschreven, vol afwisseling. Het heele wereldje om Haastrecht heen, met zijn lief en leed, krijgt gloed en kleur. Het valt nauwelijks op, dat er meer dan een halve eeuw ligt tusschen ons en die levende boeren-menschen in het boek.

Jo Ypma schrijft hier neer haar eigen liefde voor menschen en dier, die zooveel verwantschap hebben voor hen, wier oogen en hart er voor open staan. Dat geeft warmte aan haar verhaal en het is heelemaal niet opzettelijk, dat de edelste figuren ook tevens de grootste dierenvrienden zijn.

Voortreffelijk is de beschrijving van de langzame vereenzaming van Miet, van den laster over haar, gegrond in den angst voor de geheimzinnigheid van haar gave, die tenslotte overgaat in bewondering voor de vrouw, wier hart steeds open staat voor het leed van mensch en beest.

Daarmee is het verhaal eigenlijk uit, al zou er een veel dikker boek uit gegroeid zijn, als de schrijfster haar compositie meer gecompliceerd had gemaakt. Nu is het een zeer open verhaal, waaruit de handelende figuren de een na den ander verdwijnen, zoodat Miet tenslotte alleen overblijft. Om haar leven dan aanschouwelijk te maken, worden lange stukken, b.v. over den hond en den jongen otter ingevoegd, die niets nieuws meer aan het beeld toevoegen. Even dreigt er een reeks van wonderdaden te zullen komen, maar de schrijfster weet die gelukkig te beperken tot enkele feiten. In enkele bladzijden wordt dan haar ouderdom beschreven. Zij verdwijnt bijna geruischloos, daar haar gave, nu wetenschappelijk gefundeerd, overgaat op den jongen veearts, haar beschermeling. Daardoor komt het parapsychologische karakter van Miets gave aan het slot wat te opzettelijk naar voren; het overheerscht daar het verhaal zelf.

Ik wees reeds op het godsdienstig element in het boek, de totale afwijzing van het ziekelijk geloofsleven, dat langs onze groote rivieren tiert. Daartegenover stelt de schrijfster het eenvoudig aanvaarden van den bijbel, ook daar, waar hij spreekt van de dieren. Dat de dominee er soms geen raad mee weet, verbaast ons niet. Het is lichter iemand te verguizen om iets wat men zelf mist, zooals enkele vrouwen uit het boek doen, dan die gave op grond van Gods Woord als duivelskunst te veroordeelen. Natuurlijk maakt de schrijfster niet uit, wat de ware opvatting is. Maar dat zij den goddeloozen veearts God laat vinden in Zijn Woord, getroffen als hij werd door Miets geloovig aanvaarden van de natuur en het leven, is meer dan een eenvoudig bekeeringsverhaalje.

Jo Ypma heeft ons een goed christelijk boek geschonken, merkwaardig om zijn thema, boeiend door de verwerking er van in een van leven trillend verhaal; een boek met hoogten en ook laagten, die het niveau der toppen sterker doen uitkomen. Zij is niet iemand voor een hoog-plateau, maar zoo is het ook meer dan goed. H. S.

Wederge-

te zeggen:
al: de trein
schil noemt
il, Jammer,
vel wij óók
n. Waarom
1944 heeft
in deze me-
er: ik vind

de kwestie
doch over
t oordeelen
maakt zich
is wel eens
k wel het
dat rekken
nat geweest
an was ook
sloten. En
mus.

we maar
K. S.

salmen" —
npen, 1951.
Reformato-
en aankon-
etjes sinds
1 we graag
zijn. Zulks
ij voorbaat

l der onder
undels met
nderhavige
dig keuren,
naar zulk
niet in de
rveren van
gewis brand-
s. In welk
in beide
is gegunde
gaande iets

en" — een
de beschel-
óó, dat zij
synode van
e oorspron-

ningen alle
goed ook,
st, dat we
e poëtisch-
sen.

Geest ge-
nen lied op
orden Gods
weet toch
a waarheid
ade zich in
let, dat zij

Maar wel,
effen naar
ijk overge-
toemen, die
andere! —
dan dus de
an het He-
s, zulks in
in" — dan
van poëzie
n het Boek
salmzingen
leiding van
d zelf,
de geinsple-
voelg van
is mogelijk
bewerking
se uit pas-
leervertrek
ende rond,
i verderfe-
velluidende
te berijmer

lat we met
i genomen.
r gestreefd
ereltik kon
i eerbiedig
i zaligheid.
aangeloten
ve het van
nen, welke
agt. Reden
geraakte,
ist de be-

boven elk
opgenomen,
tevat, heb-
l diende te
van berij-

c met de
eigenlijk
t berijmin-
maar uit
idus, Deu-